

# VELIKE BROJKE I (RAZNO)VRSTAN REPERTOAR U SLUŽBI PUBLIKE

PREMIJERE

PORTRETI

FESTIVALI

RAZGOVOR I

PRIGODOM

OBILJETNICE

AKTUALNOSTI

VOVA

RETRICIONS

MEDJI

TEORIJA

NOVA IZLOŽBA

NOVE KNJIGE

DRAME

*Teatar u gostima.*

*30 godina putujućega kazališta 1974. – 2004.*

Pripremio i uredio Igor Mrduljaš

Teatar u gostima, Zagreb, 2004.

Teatar u gostima zvučno je ime koje se spominje već tridesetak godina i za koje znaju i oni koji nisu najrevniji kazališni posjetitelji; manje je možda poznata činjenica da je to ime predložio Georgij Paro koji je trebao režirati jednu njihovu predstavu. Relja Bašić, Stjepan Bahert, Boris Buzančić, Vanja Drach, Vlatko Dulić, Ana Karić, Marija Kohn, Zdravka Krstulović, Pero Kvrčić, Fanjo Majetić, Ivo Serdar i Fabijan Šovagović samo su neka od imena koju TUG-ova publika pamti po izvrsnim i popularnim predstavama kao što su Kunderina Ševa, Mrožekovi *Emigranti*, Kušanov *Čaruga*, Feydeauov *Gospon Iovac*, Grgičeva *Juhica* ili Neilovi *Zlatni dečki*. Svoju tridesetu obljetnicu Teatar je proslavio prošle godine izložbom *Trideset godina Teatra u gostima* postavljenom u Zavodu za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU, u Odsjeku za povijest hrvatskoga kazališta, gdje su do sada održane brojne teatrološki zanimljive i vrijedne izložbe i gdje se, što je još važnije, izrađuje *Repertoar hrvatskih kazališta* (a podaci



za razdoblje od 1840. do 1990. već su i objavljeni u trima knjigama) kako bi se trajno "zapamtila" opsežna građa o izvedbama i zainteresiranima pružio sustavan uvid u kazališnu djelatnost. Nesumnjivo, slična borba sa zaboravom i želja da se pojedinim čimbenicima oda priznanje i prida važnost zbog značajnog i vrijednog sudjelovanja u hrvatskome kazališnome životu snažan je motiv i za postavljanje izložbe i za izradu monografije. Međutim, moglo bi se reći da je Teatar u gostima među privilegiranim jer ima dvije monografije: jedna je objavljena o desetoj obljetnici osnutka (1984.), a druga dvadeset godina poslije. Osim toga, TUG ima i svoga kroničara, Igora Mrduljaša, koji je pripremio i uredio obje knjige te postavio prošlogodišnju izložbu.

Teatar u gostima utemeljen je 1974., kad je skupina glumaca predvođena Reljom Bašićem osjetila zasićenost institucionalnim kazalištem. Stoga je osnovano putujuće kazalište u kojemu su svi radili sve, šminkali se i frizirali, prenosili kulise, šaptali i nadzirali tijekom

predstave, obračunavali prihode i rashode, a glavna im je zadaća bila – gluma. Želja za uspjehom i stvaranjem nečega novoga i drukčijega bitno je promijenila ljestvicu vrijednosti proširivši opseg zaduženja i regulirajući raspon obveza. Mala i samoprijegorna glumačka družina ovisila je ponajviše o svojim organizacijskim sposobnostima pa je to vjerojatno glavni razlog što više od trećine ove knjige zauzimaju dugački popisi s datumima nastupa po mjestima i gradovima u Hrvatskoj i u inozemstvu. Budući da su svoj repertoar, datum i mjesto izvedbe sami morali organizirati, svaka je izvedba bila isključivo njihov uspjeh. Iskustvo “vlastite kože” nesumnjivo je pridonijelo i teatrografskoj preciznosti i mogućnosti da se napravi zbroj: u trideset godina Teatar u gostima imao je 4213 izvedaba: u Hrvatskoj 3741, a u inozemstvu 472. Popis inozemnih gostovanja obuhvaća Austriju, Bosnu i Hercegovinu, Francusku, Mađarsku, Makedoniju, Njemačku, Rusiju, Sloveniju, Srbiju i Crnu Goru, Švedsku, Švicarsku i Veliku Britaniju, a na popisu domaćih gostovanja zabilježena su i manja mjesta poput Bedekovčine, Čabra, Nove Kapele ili Oriovca, kao i veći gradovi u kojima postoje kazališta. Gostovali su u 340 mjesta s ukupnim brojem od 2 120 000 gledatelja, što je polovica današnjeg stanovništva Hrvatske. I još jedna brojka: prosječan broj izvedaba nekog naslova je 130, što nadmašuje brojna institucionalna hrvatska kazališta.

Uglavnom, kao i za svoj deseti rođendan, Teatar u gostima dobio je monografiju i nakon trideset godina kazališnog rada. Sadržaj i raspored tekstova mahom je ostao isti, a tekstovi s proslave desetogodišnjice nadopisani su s osvrtom na dodatnih dvadeset godina, premda bi se o tridesetom rođendanu Teatra mogao napisati zanimljiv, vrijedan i cjelovit tekst koji bi pružio uvid u svih proteklih trideset godina, pri čemu valja imati na umu da bi iz perspektive današnjega vremena Teatar u gostima dobio još bolji rođendanski dar. Trideseta godišnjica dometnula je još jedan intervju s Reljom Bašićem, likovni su prilozi brojniji, oprema teksta je bogatija, papir raskošniji, monografija je izašla, samo je Teatar odlučio prestati s radom. Nosivi dio monografije čine dva intervjua s Reljom Bašićem, razgovori vođeni 1984. i 2004. godine u kojima Bašić opsežno i detalj-

no govori o poticajima za nastanak TUG-a, načinu njegova funkcioniranja i opstanka u hrvatskome kazališnom životu. Teatar u gostima nastao je, kako u jednom intervjuu kaže Bašić, u vrijeme “krize publike”, kad su kazališta postala skupa, a istodobno su se pojavila televizija pa su nestali repovi pred kazališnom blagajnom. Glumci su počeli raditi na filmu i televiziji, a upravo kazališta nisu bile blagonaklone prema tom angažmanu pa je izostao besplatni publicitet. Vijek kazališnih predstava ovisio je o pretplatničkom ciklusu, glumci se nisu stigli ni uigrati, a predstava je skidana s repertoara ili se igrala u velikim razmacima koji su iscrpljivali glumce. Stoga je Teatar u gostima samome sebi htio dokazati da se može živjeti isključivo od kazališnog rada, pripremajući predstavu dva mjeseca, a igrajući je osam mjeseci, pri čemu se glumački honorar povisivao s brojem izvedaba pojedine predstave. Preuzevši model nekadašnjih putujućih družina, TUG je obilazio i gradove i manja mjesta u kojima su postojali zadovoljavajući tehnički uvjeti, iako su odigrali predstave i na neobičnim novoizgrađenim polukružnim pozornicama, sa smanjenim brojem utičnica i neadekvatnim naponom ili čak i bez grijanja, a sve te nemile uspomene postale su anegdote koje dodatno obogaćuju ovu monografiju. Najveću financijsku potporu Teatar je dobivao od grada Zagreba, dok se Republika nije odviše iskazala premda je bila riječ o putujućem kazalištu kojemu je, dakle, osnovni cilj bio održavanje predstava u mjestima izvan Zagreba. Golemo iskustvo stečeno nastupanjem u najrazličitijim prostorima i izvedbeno-tehničkim uvjetima članovi ovoga kazališta nisu mogli prenijeti jer odgovorni nisu pokazivali zanimanje za takva pitanja. Prema Bašićevim riječima, nerijetko je i kritika bila mrzovoljna jer nije uvažavala osobitosti Teatra u gostima i potrebe publike za koju su predstave rađene. Premda je Teatar u gostima izvodio i Čehova i Krležu, čini se da su gledateljima bili draži komediografski tekstovi koji nude zabavu. Pokazalo se da TUG-ova publika voli anglosaksonsku komediju, ali i suradnja s hrvatskim komediografima (Grgić, Kušan) rezultirala je prepunim gledalištem, premda se u kritikama repertoara može pronaći i prigovor kako je Teatar u gostima zanemarivao domaće autore.

Opsežan tekst Igora Mrduljaša bavi se putujućim kazalištem kao fenomenom u povijesti kazališta, ističući već u naslovu kako se ta vrsta kazališnih zbivanja nerijetko nalazila “u rupi povijesti teatra”. Tako je bilo od antičkih vremena, preko zagrebačkih glumaca iz 14. stoljeća koji su u sudskim dokumentima zapamćeni ponajprije kao svadljivci skloni tučnjavi, pa do dubrovačkih družina Držićeva vremena i sve do 20. stoljeća – o putujućim glumcima sačuvano je razmjerno malo podataka. Kako Mrduljaš duhovito ističe, dok su službena kazališta dobivala potporu od države, o putujućim se glumcima brinulo samo redarstvo, a glumci su često bili gladni i bez osnovnih sredstava čak i za izvođenje predstava. Mrduljašev opsežan uvod imao bi potkrijepiti kontinuitet putujućih glumačkih družina u hrvatskom kazališnom životu, a jedna od karika u lancu, premda u mnogo uredenijim uvjetima, svakako je i Teatar u gostima: izvrsni glumci bez osigurane građanske egzistencije, družina koja izvodi visokoprofesionalne predstave, a kod sumnjičavaca može izazvati zazor. Međutim, po svom temeljnom poslanju, TUG je glumačko kazalište koje njeguje tradiciju pučkoga glumišta, a svoje je predstave, bez obzira što su neke možda bile i ispod najviše razine izvedbene kvalitete, odigrao pošteno, profesionalno i u okvirima postavljenoga standarda.

Poput prethodne TUG-ove monografije, i ovo izdanje sadrži dokumente o utemeljenju Teatra te zanimljiv, za tridesetu obljetnicu donekle skraćen tekst Fabijana Šovagovića napisan kao obrana Teatra u kojemu autor na jednom mjestu ističe: “TUG nije komercijalni teatar, TUG je ekonomični teatar.” Iznimno su zanimljivi i dosad neobjavljeni ulomci iz Šovagovićeve dnevnika vođenoga tijekom gostovanja Teatra. U njima se zrcali sva radost i sav napor uloženi u održavanje predstava i iscrpljujuća putovanja iza kojih slijedi samo vožnja kojekakvim cestama do neke nove pozornice. Sličnom svježinom “iz prve ruke” odlikuje se tekst u kojemu Vanja Drach zbraja anegdote s TUG-ovih gostovanja, a mala glumčeva osobna statistika dovela ga je do brojke od 1380 odigranih predstava, što prema njegovoj računici znači da je više od tri i pol godine svakodnevno nastupao, uključujući nedjelje i blagdane. Izuzme li se teatrografski blok, možda su sjećanja Stjepana Baherta naj-

svježiji, najduhovitiji i najtopliji dio ove monografije. Bahert odustaje od patetike i posve se predaje prepričavanju anegdota, ne propuštajući osvrnuti se i na nezainteresiranost odgovornih koji “tugovce” nisu mazili, ali su ih tolerirali. U Bahertovim sjećanjima pokriveno je i razdoblje Domovinskog rata kad je Teatar u gostima dao svoj obol tim godinama.

Popis od trideset šest dramskih naslova dopunjen je kratkim biografijama TUG-ovih glumaca koji su odigrali više od 365 predstava, premda je popis ostalih glumaca višestruko opsežniji i šteta je što se i druge biografije nisu našle u ovoj obljetničarskoj knjizi, posebice s obzirom na činjenicu da je Teatar otišao u mirovinu. Zanimljiva svjedočanstva o repertoaru nudi i dio knjige s izvadcima iz kritika i fotografijama iz predstava (koje su, za razliku od prvoga dijela knjige, ovdje ipak potpisane). Pohvalne riječi o predstavi, glumcima, režiji i ostalim izvedbenim sastavnicama dozivaju u sjećanje blistave godine tridesetogodišnjega uspjeha na kojemu valja čestitati. Međutim, premda se na temelju otisnutih brojki može učiniti da je sav uspjeh Teatra u gostima sadržan u zadivljujućim brojkama, možda bi važnije bilo napomenuti da se njegovo bogatstvo nalazi u raznovrsnom i vrsnom repertoaru. Tri repertoarne linije: satira (*Ševa, Emigranti*), hit komedija (Nashov *Trgovac kišom*, Schisgalova *Ljubaf*) i nešto stariji, provjereni dramski repertoar (Čehovljeva *Ujak Vanja*, Krležina drama *U agoniji*) obuhvatile su interes i načela igre gostujućega Teatra pa premda je produkcija bila ograničena brojem uloga i raspoloživih glumaca, kao i količinom scenografskoga materijala koji je morao stati u jedan kombi, podrobnija bi analiza repertoara u ovoj knjizi svakako bila od velike koristi jer bi dokazala da Teatar u gostima nije napravio samo odličan iskorak u organizacijskom nego i u repertoarnom smislu, nudeći svježije naslove koji su svojom kakvoćom oduševljavali raznoliku publiku, a od glumaca izvlačili samo najbolje.